

KRISZTUSBAN MINDNYÁJAN ÉLETRE KELNEK ◀

Emlékezés D. dr. Harmati Béla evangélikus püspök szolgálatára

1936–2024*

■ D. SZEBIK IMRE

Püspöktársam, Harmati Béla világot látott, családot szerető, sok tapasztalatot gyűjtő, ökumenikus gondolkodású lutheránus teológus volt. Szülőhelye az ósagárdi paplak volt, édesapja egykori gyülekezetében már gimnazista diákként orgonált. Teológiai tanulmányaink idejéből ismertük egymást, két évet együtt töltöttünk az akkor Budapesten, a Lendvay utcában működő teológiai akadémián. Ez idő alatt állami kényszer hatására három professzort száműztek, majd öt teológiai hallgatót távolítottak el közülünk. Mindnyájan politikai áldozatok voltak. A megfélemlítés korszaka volt ez (1957–1960) egész társadalmunkban.

Béla testvérünknek megadatott, hogy miután megnyerte a Magyar Televízió Shakespeare-vetélkedőjét, az Egyházak Világtanácsának (EVT) ösztöndíjával Svájcban folytathatta teológiai tanulmányait. Ennek eredményeként később a Lutheránus Világszövetség (LVSZ) teológiai munkatársa lett. Hosszabb idő után itt találkoztunk Bélával és feleségével, Rózsával, genfi otthonukban, ahol részletesen ismertette az LVSZ szolgálatát és saját feladatait, és felejthetetlen vendéglátásban részesített bennünket. Évek múltán itt érte a hívó szó az itthoni püspöki szolgálatra, amelyet hosszú belső lelki tusakodás után vállalt el.

Püspöktársként – hároméves „előnyével” – 1990-ben segített új szolgálati megbízatásom betöltésében. Elsősorban a külügyi kapcsolatok ápolásában, az egyházdiplomáciai feladatok végzésében szerzett tapasztalataival bővítette közös szolgálatunkat. Az EVT-ben éppúgy otthonosan mozgott, mint az LVSZ-ben. Később fontos szerepe volt a Bajorországi Evangélikus Egyházzal kialakított testvéregyházi kapcsolatok ápolásában. Számontartotta, melyik vezető személy milyen ajándéknak örül, az illető püspök felesége melyik virágot kedveli. Ahogy a hazai politikai viszonyok kedvezően változtak, akként bővült evangélikus egyházunk külföldi testvéregyházi hálózata a skandináv egyházakkal is. Örömmel éltünk a lehetőségekkel, amelyek az evangélium külső kereteinek szélesítését és biztosítását szolgálták.

Teológiai jártassága, jó nyelvtudása, diplomáciai érzéke, felkészültsége, igehirdetői szolgálata maradandó gyümölcsöket termett egész egyházunkban. Szolgálati idejére esett a volt egyházi ingatlanok további sorsának tárgyalássorozata, egyházi középiskoláinknak – élükön a fasori evangélikus gim-

* Eredeti megjelenés: <https://www.evangelikus.hu/hireink/publicisztika/kollegialis-szubjektiv-emlekezés-harmati-bela-puspokre>.

náziummal – az újraindítása. Közös előzetes döntések nyomán együtt kértük a lehetséges jó megoldásokat az akkori két egyházkerület gyülekezeti épületeinek jövőjéről, egyetértésben a helyi egyház-községek érdekével. Véleményünket mindig kikérte fontos ügyekben, de – főként kényes személyi kérdésekben – egyházkerületében saját maga döntött. 1999-ben ellenezte a három egyházkerület létrejöttét, véleményével azonban kisebbségben maradt. (A finom somogyi rétes jó ízét évek múltán is „fájdalmas veszteségként” emlegette.) Jó társalgó volt, fehér asztalnál gyakran könnyebb volt egyes-
ségre jutni vele, mint hivatalos tárgyaláson.

Nyugdíjas évei elején még hívott telefonon, ha egy-egy kérdésben más véleménye volt, mint amiről tudomást szerzett. Féltőn szerette egyházunkat, és imádkozott érte. Krisztus-központú gondolkodása iránymutató lehet minden időben. Már régóta készült az atyai házba. Legyen áldott elvégzett szolgálata és emléke!

Részlet Harmati Béla életrajzából*

Az Egyházak Világtanácsa és a Svájci Református Egyház ösztöndíjasaként 1966–1967-ben egy szemesztert a Genf-Bossey-i Ökumenikus Főiskolán és egy szemesztert a Zürichi Egyetemen töltött. Posztgraduális tanulmányokat folytatott a rendszeres és az ökumenikus teológia, a filozófia és a szociológia területén.

A Lutheránus Világszövetség meghívására 1967 ősztől 1970 tavaszáig a genfi iroda teológiai osztályán asszisztensként dolgozott. Feladata volt többek között az 1970-es világgyűlés tanulmányi előkészítésében való részvétel.

1970–1973 között Budapesten egyházunk ökumenikus és külügyi titkára, és egyházunk teológiáján előadó volt, majd a rendszeres teológiai tanszék helyettes tanárának nevezték ki. 1976. szeptember 19-én a Pesti Evangélikus Egyház Deák Téri Egyházközsége Keken András halálával megüresedett lelkészi állására hívta meg, és a teológián is megtartotta tanári megbízatását.

Korábbi genfi tevékenységéhez kapcsolódva a Lutheránus Világszövetség számos konferenciára hívta hallgatónak és előadónak, és részt vehetett nemzetközi tanulmányi programokban.

A Lutheránus Világszövetség tanulmányi osztálya egy nemzetközi pályázat nyerteseként a szociáletikai osztály titkárának hívta meg Genfben 1980-ban. Feladata volt nemzetközi teológiai tanulmányi programok és konferenciák szervezése és azok eredményeinek közzététele. Számos tanulmányt és könyvet jelentetett meg.

Svájci tartózkodása idején, 1980 és 1987 között rendszeresen végzett egyházi szolgálatokat, prédikált Genf és Lausanne magyar protestáns gyülekezeteiben.

1987. augusztus 14-én a Magyarországi Evangélikus Egyház Déli Egyházkerületének gyülekezeti Káldy Zoltán püspök halála után 88,1%-os szavazati aránnyal püspökké választották. Beiktatása 1987. október 24-én volt Budapesten, a Deák téri templomban Nagy Gyula püspök-elnök, Johannes Hanselmann bajor püspök, a Lutheránus Világszövetség elnöke és Sóllyom Károly esperes szolgálatával. Püspöki tevékenysége új korszakot jelentett egyházunk történelmében.

A Kelet és a Nyugat közötti feszültségek, a hidegháború évtizedei után Közép-Kelet-Európában a

* D. dr. Harmati Béla maga által írt életrajza. Megjelent az egyházunk honlapján közzétett híradásban: <https://www.evangelikus.hu/hireink/itthon/bucsut-vettek-d-dr-harmati-bela-nyugalalmazott-puspkotol>.

volt szocialista országok számára elnyert szabadság új távlatokat nyitott egyházunk számára. A rendszerváltoztatási kísérletek lehetővé tették az erőszakkal államosított egyházi iskolák, intézmények, egyesületek újraindulását. Püspöki szolgálatának tizenhat éve alatt, 1987. október 24. és 2003. szeptember 6. között egyházunk spirituális és anyagi újjáépítésén fáradozott. A lelki megújítás folyamatában újraindultak a gyülekezeti, egyházmegyei és országos hitébresztő és hitmélyítő rendezvények, gyermek- és ifjúsági munkánk újra megszerveződött. A lelkész- és hitoktatóképzés számára megépült az új teológiai akadémia, a mai Evangélikus Hittudományi Egyetem.

Az államosított egyházi ingatlanok és iskolák visszaadásáról szóló új törvények végrehajtása óriási feladatot jelentett. A Déli Egyházkerületben hat gimnázium indult újra, Budapesten a fasori és a Deák téri gimnázium, majd Bonyhád, Békéscsaba, Orosháza és Aszód nagy múltú oktatási intézményei, országos szinten összesen tizenkét gimnázium. Az iskolák újraindítása nem diadalmenet volt, sokkal inkább emberpróbáló küzdelmet jelentett a helyi és az országos adminisztrációban és a tanári karokban megmaradt egyházellenes erőkkal.

Szolgálatára idején elkezdődött és befejeződött egyházunk törvényeinek, szabályrendeleteinek újragondolása a törvényalkotó zsinat 1991-ben történt összehívásával. A fővárosban és több városban fórumok, országos egyházi találkozók rendezvényein tisztázódtak olyan kérdések, mint például a múltban egyházunkat meghatározó „diakóniai teológia” öröksége vagy az evangélikus egyházi nevelés. Új templomok, parókiák, gyülekezeti termek, orgonák, óvodák, általános iskolák, szeretetotthonok, diakotthonok épültek, harangok készültek.

Püspöki szolgálatára alatt százhat lelkészt avatott, hatvanegy férfit és negyvenöt nőt indított egyházi szolgálatra. Sok helyen végzett igehirdetői szolgálatot a Deák téri templom falain kívül is az egyházkerületben, illetve ökumenikus meghívásokra itthon és külföldön egyaránt. Tudományos munkáját sem szüneteltette, számos tanulmányt, értekezést közölt hazai és nemzetközi fórumokon. Vendégelőadóként tartott előadást számos külföldi egyetemen az Amerikai Egyesült Államokban, Finnországban, Németországban, a Partiumban, valamint Rómában, a Gregorianum Pápai Egyetemen.

1992-ben a Schweinfurtban tartott zsinaton írta alá a Bajorországi Evangélikus Egyházzal azt a testvéregyházi megállapodást, amely igen előnyös feltételeket és testvéri kapcsolatokat biztosított a magyar egyház számára. 1990 és 2000 között egyházunk püspök-elnökeként szolgált, 1991 és 2001 között a Magyar Bibliatanácsot vezette, 1992-ben elnökének választotta a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, majd 1993 és 2003 között a Keresztény–Zsidó Társaság társelnöki tisztét töltötte be. Az egyház apostoli szerepéről folytatott párbeszéd keretében a Lutheránus Világszövetség megbízásából 1995 és 2006 között Walter Kasper bíborossal közösen vezették a Római Katolikus Egyház Nemzetközi Dialógusbizottságát. A Lutheránus Világszövetség 1997-ben Hongkongban tartott nagygyűlésén a végrehajtó bizottság és a tanács tagjává választották. Nyugalomba vonulása után 2004 és 2006 között a wittenbergi Luther Centrum hívta meg közép-kelet-európai tanácsadónak.

Egyéb tisztségei is mutatják széles körű érdeklődését és tevékenységét. 1988-tól a Magyar Környezetvédelmi Egyesület alapító tagja, majd tiszteletbeli elnöke. 1991-ben a Johannita Lovagrend tagjává avatták a genfi katedrálisban. A Pest-budai Petőfi Egyesület elnöke volt 1995-től.

Kitüntetései: 1995. november 14-én a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet tiszteletbeli doktora. 1996. április 26-án nemzetközileg is elismert egyházi és teológiai munkásságáért a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje kitüntetést kapta. 1996-ban Harta nagyközség díszpolgárává avatta.

Püspöki választott vezérigéje a 119. zsoltár 105. verse volt: „*Uram, lábam előtt mécses a te igéd, ösvényem világossága.*”